

פרשת במדבר

הליכות עולם לו

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות	לוח אור החיים
21:05	20:11	19:19*	י-ם
21:03	20:09	19:17	ת"א
21:06	20:11	19:20	חיפה
21:02	20:08	19:17	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 18:59

חומש הפקודים

אדם עובר הרבה דברים במשך ימי חייו, כולם נראים לו מקריים, מקרה ועוד מקרה ועוד מקרה, ממש מיום לידתו נראה לו שבמקרה נולד להורים אלו ובמקרה במשפחה זו עם אחים אלו ובדירה זו בשכונה זו, וכאשר גדל כך נראים לו גם המשך ימי חייו הוא הכיר את פלונית ואיתה הקים את ביתו, ונולדו לו מספר כזה או כזה של ילדים ואותם הוא שולח למסגרות לימוד כאלו או אחרות. ואם האדם היה מתבונן היה יודע שהכל מיום לידתו מכוון לעבודתו הרוחנית של האדם עלי אדמות, ההורים והאחים והמשפחה כולה והחברה הסובבת אותו כולם נצרכים לו להשלים את רוחניותו, והקב"ה שוקד על תקנתו לגדלו ולחנכו בדרך הטובה המתאימה לו וליכולותיו ולמידותיו, וזהו החיבה היתירה.

ולשם כך נתן לנו הקב"ה את תורתו, בה כל יהודי יוכל למצוא את עצמו, ואת תכלית חייו כחלק מכלל ישראל בשמירת המצוות בכללם כמו כל ישראל, וכפרט מן הכלל, למצוא בה את לימודו המתאים לו, ואת הגשמת שאיפות כל חייו, בעבודה גשמית המשרתת את הרוחניות, או רוחנית לגמרי, וגם היא מתפרטת למקצועות רבים, וכל אחד לומד את התחום שאוהב [שלכן הוא אוהב אותו כי בו נמצא תיקונו], ומוצא שם את הגשמתו כמלמד או ר"מ, כסופר או שוחט, וכן הלאה, וכולם מצוות ממצוות התורה, ובאים משלים את רוחניותו. ולכן אמר ר' עקיבא (אבות ג' י"ד), חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה, חיבה יתירה נודעת שניתן להם כלי חמדה שבו העולם, וכבר עמדנו במאמר אחר על משמעות המילים שבו נברא העולם, אבל לפי האמור נוכל לבאר עוד שבו נברא העולם וממשיך לקיים ולהתקיים, על ידי שכל אחד מוצא שם את תכליתו ומעשיו ומביא את העולם לשלימותו.

ובזה נבין מדוע נקרא ספר זה חומש הפקודים, למרות שרק חמישה מנינים יש בו הנזכרים בשתי פרשיות, מ"מ כל מציאות לכתם של ישראל במדבר, היתה מתוך אותה דאגה להביא לשלימותם ותקנתם, וזו היתה כל מטרת מסעותיהם, וכיון שכן, דוקא כאן במדבר זה המקום למנותם ולהראות חיבתם, נמצאו שני השמות משלימים האחד את השני, חומש במדבר על היותם במדבר, אבל דוקא מתוך כך מראה הקב"ה את חיבתו אליהם ומונה אותם מידי שעה להשרות שכינתו ביניהם.

אחים יקרים, קרובים אנו ליום חג השבועות בו קיבלנו את התורה, ובעצם בו קיבלנו את תכלית החיים ותמציתם, את מתיקות החיים, חיי העולם הזה וחיי העולם הבא, וגם אנו עומדים להשלים את מנין ימי ספירת העומר, שנתקנו לעבודת המידות, בבחינת דרך ארץ שקדמה לתורה, ונצרכת לתורה להשלימה ולקיימה כראוי, לא בחינם השלמת המנין נעשית עם קבלת התורה, ששם אנו משלימים את עצמנו, ושם ניכר חיבתנו לפניו, וכנגד זה מראים אנו חיבה בחזרה ומונים גם אנו את הימים להראות בהם כמה חיבתו של מקום אלינו.

ספר במדבר נקרא חומש במדבר וגם חומש הפקודים, חומש במדבר שכן כולו התרחש במדבר, וחומש הפקודים על שם המנינים הרבים שנעשו בו, בפרשתנו לבד נקרא על ד' מנינים שנערכו בו לבני ישראל ולבני לוי, וצריך להבין מה טעם לקרוא לספר שלם על שם כמה מנינים שנעשו בו, והלא הספר מכיל עשר פרשיות, ומתוכם נראה שרק בשתי פרשיות היו מנינים, בפרשתנו כאמור ובפרשת פנחס, ובכל יתר הפרשיות: נשא בהעלותך שלח לך קרח חוקת בלק מטות מסעי, לא נעשה שום מנין, וכל רואה ישפוט בצדק שהשם ספר במדבר יותר מתאים לו שכן כולו היה במדבר.

ובכדי לבאר זאת תחילה צריך להבין מה חשיבות המנינים הללו שהתורה סופרת וחוזרת וסופרת את בני ישראל, והנה ברש"י בפרשתנו מיד כותב: מתוך חיבתו לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים, כשבא להשרות שכינתו עליהן מנאן, באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מנאם. עכ"ל. ונראה לבאר דבריו הקדושים, ונקדים שלא כל מה שמונים יש לנו חיבה אליו, ישנם עוד סיבות למנין, וכמו מנין האוכלוסין הנערך מידי מספר שנים בכל ארץ מתוקנת, ואין כונת הממשל העורך מנין זה מתוך חיבה שיש לו לאזרחיו, אלא פשוט לדעת כמה מספרם, האם הם במגמת עליה או במגמת ירידה, ויש לכך השלכות לדאוג למקומות עבודה, לדאוג ליצור מזון מספיק לכל כמות האזרחים ועוד סיבות רבות, ולמשל בטחונות, כמה צבאו מונה והאם צריך להוסיף או להמעיט חיילים וכיו"ב. והנה על דרך זה היה ניתן לבאר כמה מן המנינים שערכה התורה, כאשר יצאו ממצרים צריך למנותם בכדי לדעת מנין היוצאים, ולאחר שנפלו בעגל צריך למנותם לדעת מנין הנותרים, ואין מנינים אלו מורים כלל בהכרח על חיבה. אבל כשבא להשרות שכינתו עליהם מה ענין המנין, וכי מה זה משנה אם יהיו ריבוא או שנים, ואם הוקם המשכן מה צורך יש במנין.

וא"כ דוקא מנינים אלו של אחר בנית המשכן באות להראות את חיבתם של המקום ומעמידות אותנו על משמעות עמוקה ביותר, שכן ישנה חיבה וישנה חיבה יתירה, האדם סופר את כספו הוא מחבב אותו ושמח בו, ולפעמים הוא סופר כמה הפסיד וכמה נחסר, אך לפעמים הספירה באה לו בכדי לדאוג למה שבידו היאך לשמר אותם והיאך לדאוג לשלימותם וטובתם, ואם חסר לבקש את החסר ולמצוא אותו.

כאשר יצאו ממצרים ומנה אותם מתוך חיבתם מנה אותם לראות כמה כל יהודי חשוב בעיניו, וכן כאשר נפלו בעגל, להראות את הצער על כל אחד ואחד שנפקד ונחסר מן המנין. אולם למנות אותם להשראת שכינה יש כאן חיבה יתירה, ובמה היא יתירה, שכאן מראה הקב"ה את דאגתו לא רק לעצם קיומו של עם ישראל וכל אחד מישאל, אלא דאגתו לעמידתו הרוחנית בכל ימי חייו, וזאת השראת השכינה.

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן בת רחל

הליכות והלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג.)

תפלת מנחה (המשך)

ת. מצוה לומר במנחה פרשת התמיד, לפי שהתמיד היה קרב בבוקר ובין הערביים (אגרת התשובה אות מ"ה), ותפלת מנחה היא כנגד קרבן תמיד של בין הערביים (ברכות כ"ו:). ונוהגים לאומרה קודם אשרי (אבודרהם דיני מנחה, ב"י ס' רל"ד). וטוב לומר גם פטום הקטורת (משנ"ב ס"ק ו'). ולפי רבנו האר"י (שער הכונות יג ע"ג) צריך לומר פטום הקטורת קודם תפלת מנחה, והטעם מבואר (שם) לפי הסוד כדי שלא יתאחזו הקליפות ויעלו בעלית העולמות שנעשית על ידי תפילתינו, ולכן טוב להקפיד על אמירתה לפני התפילה בדוקא. ואולם לפי הפשט אנו מזכירים פטום הקטורת כנגד מה שהיו מקטירים הקטורת בין הערביים בבית המקדש, ולטעם זה אם נבצר ממנו לאומרה קודם מנחה יאמרנה אחר המנחה. [ובספר כף החיים (סופר, ס' רל"ב ס"ק ו') כתב מעשה בירא שמים אחד שפעם אחת התפלל מנחה והיה הזמן דחוק ולא אמר למנצח מה ידירות ופרשת התמיד והקטורת, ובאותו הלילה הוכיחוהו בחלום מדוע כולם מתפללים תפילה שלימה ואתה מתפלל תפילה חסרה, וסיים: ועל כן כל אדם יש לו להזהר בזה. ע"כ. ונראה ששם לא אמרם כלל ולכן הראוהו שתפילתו חסרה, אולם אם משלים אחר התפילה את אמירתם תפילתו נשלמת בזה. כן נלע"ה. ובדרך אגב זכורני ששמעתי או קראתי שבמעשה זה כונתו על עצמו, וא"כ נראה שהלך לשיטתו (בסי"ב ס"ק ב') שאין לדלג ולקצר בתפילה או לומר אחר התפילה השלמת מה שהחסיר, ולכן לא השלים אחר התפילה, ומ"מ חשב להקל לדלג במנחה דוקא שאינו דומה לשחרית ועל זה הראו לו שגם במנחה הוא חלק מהתפילה. ועכ"פ מזה נלמד כמה חשוב להקפיד באמירתם שתהיה תפילתנו שלימה ותמה].

ז. טוב להניח תפלין גם בתפלת המנחה, ומנהג רבנו האר"י בתחילה היה להניח תפלין של רבנו תם לבד, ולאחר מכן היה מניח תפלין כסברת שימושא רבא (כמבואר בשער הכונות דרוש ו' מתפלין). ואשרי מי שיוכל לעשות כן, אך במקום שיש חשש יוהרא, וכגון במקומות שלא רגילים בתפלין במנחה, ואפילו במקומות שרגילים, אך לא רגילים בשימושא רבא, לא יניח, ויקבל שכר על הפרישה. [צא ולמד ממה שהעיד הבא"ח בספרו עוד יוסף חי (פרשת ויקהל ח') על אביו הגר"א חיים זצ"ל, שהיה לובש תפלין של שימושא רבא בתפלת המנחה בכל חודש אלול ועשרת ימי תשובה, וגם בימים אלו היה נוהג בהצניע שהיה מתפלל עם הציבור בבית הכנסת אך אינו עומד עמם למטה אלא היה עומד בעזרת נשים ושם מתפלל בטלית ותפלין הנזכרים ואין הציבור רואים אותו]. ואולם דעת הגר"א שניח תפלין של רש"י (מעשה רב אות ס"ג). ומי שמניח שימושא רבא יוצא בזה גם לדעת הגר"א, שתפלין של שימושא רבא הם כדעת רש"י ולכן מברכים עליהם, ומי שאינו יכול להניח שימושא רבא הנכון שניח רבנו תם לבדו. [והנה בספר כף החיים (פלאגי ס' י"ט אות ד') כתב בשם היעב"ץ שמי שאינו מניח תפלין לא יתעטף בטלית, אבל המעיין בדבריו יראה שטעמו מפני שהוא חושש לברכה שאינה צריכה על הטלית גדולה מפני הטלית קטנה שעליו, ואנו שאיננו מברכים בד"כ על הטלית קטן אלא פוטרם אותו בברכת הטלית גדולה אין לחוש, ואיננו חוששים לדעה זו כל השנה, ומדוע א"כ יפסיד את המעלה של ההתעטפות מפני כד].

יב. מנהג רבים לומר לשם יחוד לפני תפילת מנחה, ובכל הסדורים כתוב לומר לפני מזמור למנצח, וכן נוהגים רובם ככולם, אולם בספר כף החיים (סופר, ס' רל"ב ס"ק ו') כתב לומר לשם יחוד אחר אשרי קודם הקדיש שלפני העמידה, ונראה שטעמו שאין נאמר הרי אנו באים להתפלל, ובינתיים אנו אומרים מזמורים ופרשיות התמיד והקטורת, ולכן אומר זאת סמוך לתפילה ממש כמה שאפשר. ואולם נראה ליישב את מנהג העולם, מכיון שכל המזמורים הללו הם צורך והכנה לתפילה, לכן יכול לומר לפני הכל הריני בא להתפלל תפלת מנחה, ובפרט לפי מה שכתב כף החיים בעצמו שמי שאינו אומר פטום הקטורת ואשרי תפלתו חסרה (ראה לעיל הלכה ח').

יא. לאור האמור מי שאין לו תפלין או שאינו יכול להניח תפלין, יכול וראוי להתעטף בטלית בלבד, שיש בכך הכנה לתפילה ותוספת קדושה וכונה. [ואולם בספר כף החיים (פלאגי ס' י"ט אות ו') כתב בשם היעב"ץ שמי שאינו מניח תפלין לא יתעטף בטלית, אבל המעיין בדבריו יראה שטעמו מפני שהוא חושש לברכה שאינה צריכה על הטלית גדולה מפני הטלית קטנה שעליו, ואנו שאיננו מברכים בד"כ על הטלית קטן אלא פוטרם אותו בברכת הטלית גדולה אין לחוש, ואיננו חוששים לדעה זו כל השנה, ומדוע א"כ יפסיד את המעלה של ההתעטפות מפני כד].

יב. מנהג רבים לומר לשם יחוד לפני תפילת מנחה, ובכל הסדורים כתוב לומר לפני מזמור למנצח, וכן נוהגים רובם ככולם, אולם בספר כף החיים (סופר, ס' רל"ב ס"ק ו') כתב לומר לשם יחוד אחר אשרי קודם הקדיש שלפני העמידה, ונראה שטעמו שאין נאמר הרי אנו באים להתפלל, ובינתיים אנו אומרים מזמורים ופרשיות התמיד והקטורת, ולכן אומר זאת סמוך לתפילה ממש כמה שאפשר. ואולם נראה ליישב את מנהג העולם, מכיון שכל המזמורים הללו הם צורך והכנה לתפילה, לכן יכול לומר לפני הכל הריני בא להתפלל תפלת מנחה, ובפרט לפי מה שכתב כף החיים בעצמו שמי שאינו אומר פטום הקטורת ואשרי תפלתו חסרה (ראה לעיל הלכה ח').